☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz www.21zsplzen.cz

STRATEGIE PŘEDCHÁZENÍ ŠIKANĚ A DALŠÍM PROJEVŮM RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

1. Úvodní ustanovení

Strategie předcházení šikaně a dalším projevům rizikového chování vymezuje dlouhodobý systém prevence realizovaný na 21. ZŠ Plzeň a program, kterým se škola řídí v rámci předcházení šikaně a dalším projevům rizikového chování. Navazuje na Školní vzdělávací program „Brána jazyků otevřená“, Minimální preventivní program školy, Krizový plán školy, Školní řád a činnost školního poradenského pracoviště. Strategie vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) a dalšími metodickými doporučeními a pokyny MŠMT.
Strategie vychází z přesvědčení, že nejúčinnější prevencí rizikového chování je vytváření bezpečného, respektujícího a podnětného prostředí, ve kterém se žáci cítí přijati, mají možnost zažít úspěch a vědí, na koho se mohou obrátit v případě obtíží.

2. Hlavní cíle strategie

Škola dlouhodobě usiluje o:

- vytváření bezpečného a respektujícího školního prostředí,
- podporu pozitivních vztahů mezi žáky,
- rozvoj sociálních a komunikačních kompetencí,
- podporu duševního zdraví a well-beingu žáků,
- rozvoj odpovědného chování v online i offline prostředí,
- zvyšování informovanosti žáků o rizicích současného světa,
- včasné zachycení rizikového chování,
- spolupráci školy, rodiny a odborných institucí při řešení problémových situací.

3. Vymezení rizikového chování

Rizikové chování představuje soubor projevů, které mohou negativně ovlivňovat zdraví, psychosociální vývoj, bezpečnost nebo vzdělávání žáků.

Šikana = jakékoliv opakované úmyslné chování, jehož cílem je ublížit, ohrozit nebo ponižovat druhého člověka. Charakteristickým znakem šikany je nepoměr sil mezi agresorem a obětí.
Šikana může mít podobu:

- fyzickou (bití, strkání, ničení věcí),
- verbální (nadávky, výsměch, urážky),
- psychickou (izolace, ignorování, manipulace),
- kyberšikana opakované ubližování prostřednictvím ICT – sociální sítě, mobil, internet)

☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz 🌍 www.21zsplzen.cz

Záškoláctví = úmyslné a neomluvené vynechávání školní docházky nebo jednotlivých vyučovacích hodin bez vědomí či souhlasu zákonných zástupců.

- **Záškoláctví pravé** = neomluvená absence žáka (porušení školního řádu a školského zákona).
- **Záškoláctví skryté** = absence žáka, která je formálně omluvená zákonným zástupcem, avšak ve skutečnosti slouží k neoprávněnému vyhýbání se školní docházce. Jedná se o záškoláctví kryté omluvenkami rodiče/zákonného zástupce, případně o nadměrnou či podezřelou omluvenou absenci.
- **Záškoláctví interní** = žák do školy dorazí a odejde pouze na určitý časový úsek (př. na některou z hodin).

Užívání návykových látek = užívání nebo zneužívání látek s návykovým potenciálem, které může vést ke zdravotním, psychickým, sociálním nebo vzdělávacím problémům.
Vandalismus = úmyslné poškozování nebo ničení majetku školy či osob (porušení ŠŘ, může být přestupek/trestný čin)
Rizikové sexuální chování = např. sexuální obtěžování, nevhodné sexuální projevy vůči spolužákům, sexting, šíření intimních materiálů, rizikovou online komunikaci, podezření na sexuální zneužívání či nátlakové sexuální chování.
Extremistické chování = projevy směřující proti základům demokratického právního státu (např. rasismus, xenofobie, antisemitismus, homofobie)
Sebepoškozování = autoagresivní chování (bez primárního úmyslu zemřít), reakce na psychickou zátěž
Netolismus = závislostní nebo nadměrné užívání digitálních technologií.
Poruchy příjmu potravy = mentální anorexie, bulimie (rizikové chování spojené se zdravím a psychikou)
Projevy intolerance a diskriminace = chování založené na předsudcích a odmítání odlišnosti, které vede ke znevýhodňování, vylučování nebo ponižování jednotlivce či skupiny osob.

4. Ochranné faktory školy

Mezi základní ochranné faktory podporované školou patří:

- příznivé klima školy,
- kvalitní vztahy mezi žáky a pedagogy,
- fungující školní poradenské pracoviště,
- pravidelné třídnické hodiny,
- činnost žákovského parlamentu,
- adaptační a komunitní akce,
- spolupráce se zákonnými zástupci,
- dostupnost odborné pomoci,
- podpora smysluplného trávení volného času.

☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz 🌍 www.21zsplzen.cz

5. Systém prevence na škole

Prevence rizikového chování je realizována na třech úrovních.

Všeobecná primární prevence

Je určena všem žákům školy a zahrnuje:

- témata prevence začleněná do výuky jednotlivých předmětů,
- třídnické hodiny,
- adaptační kurzy a třídní dny,
- preventivní programy realizované externími organizacemi,
- činnost žákovského parlamentu,
- preventivní kampaně a projektové dny,
- podporu bezpečného využívání digitálních technologií.

Tyto aktivity jsou každoročně konkretizovány v Minimálním preventivním programu školy.

Selektivní prevence

Je určena skupinám žáků nebo třídám, u nichž se objevují zvýšená rizika.

Zahrnuje zejména:

- sociometrická šetření,
- práci školního psychologa se třídními kolektivy,
- cílené preventivní programy,
- třídní intervence,
- zvýšenou spolupráci s rodiči.

Indikovaná prevence

Je zaměřena na jednotlivé žáky vykazující známky rizikového chování.

Zahrnuje:

- individuální konzultace,
- krizovou intervenci,
- spolupráci s rodinou,
- spolupráci s PPP, SVP, OSPOD a dalšími odborníky,
- realizaci opatření vyplývajících z krizového plánu školy.

6. Systém včasného zachycení rizikového chování

Všichni zaměstnanci školy se podílejí na včasném rozpoznávání varovných signálů.

Mezi sledované ukazatele patří zejména:

- náhlé změny chování,
- zhoršení vztahů ve třídě,

☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz 🌍 www.21zsplzen.cz

- opakované konflikty,
- projevy agresivity,
- sociální izolace žáka,
- zvýšená absence,
- známky psychické nepohody,
- užívání návykových látek,
- problematické chování v online prostředí.

Každý zaměstnanec školy je povinen zjištěné skutečnosti bezodkladně oznámit třídnímu učiteli, školnímu metodikovi prevence, školnímu psychologovi nebo vedení školy. Další postup se řídí Krizovým plánem školy.

6. Předcházení a řešení šikany

Cílem programu je vytvářet bezpečné a podporující prostředí, předcházet výskytu šikany, včas zachytit její projevy a zajistit účinné řešení vzniklých situací. Strategie předcházení šikaně se řídí Metodickým pokynem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016).

Škola vytváří bezpečné a podnětné prostředí založené na vzájemném respektu, důvěře, toleranci a otevřené komunikaci. Všichni zaměstnanci školy se podílejí na vytváření pozitivního klimatu školy a předcházení šikaně.

Rozpoznání této situace je klíčové – varovnými signály u oběti mohou být zejména:

- zhoršení školního prospěchu,
- neochota chodit do školy,
- časté absence nebo pozdní příchody,
- uzavírání se do sebe, smutek, úzkostnost,
- náhlé změny v chování,
- osamocenost o přestávkách,
- ztráty osobních věcí,
- nevysvětlená drobná zranění,
- snížené sebevědomí, strach z některých spolužáků nebo konkrétních situací.

Varovnými signály u agresora mohou být zejména:

- potřeba ovládat ostatní,
- zesměšňování a ponižování spolužáků,
- agresivní chování vůči ostatním,
- nedodržování pravidel,

☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz 🌍 www.21zsplzen.cz

- nedostatek respektu k druhým,
- vytváření skupin, které vylučují některé členy kolektivu.

Varovnými signály ve třídním kolektivu mohou být:

- napjatá atmosféra ve třídě,
- rozdělení kolektivu na skupiny,
- přehlížení nebo izolace některého žáka,
- výskyt posměšků, pomluv a urážek,
- neochota spolužáků zastat se oběti,
- obavy žáků otevřeně vyjadřovat své názory.

Prevence šikany je součástí každodenní práce školy a je realizována zejména prostřednictvím:

- jasně stanovených a srozumitelných pravidel chování zakotvených ve školním řádu,
- vytváření a pravidelného vyhodnocování třídních pravidel,
- budování dobrých vztahů mezi žáky, pedagogy a rodiči,
- pravidelných třídnických hodin zaměřených na vztahy ve třídě, komunikaci, spolupráci a řešení konfliktů,
- realizace preventivních programů a aktivit zaměřených na bezpečné chování, prevenci rizikového chování a podporu zdravého klimatu školy,
- průběžného sledování vztahů ve třídách a včasného zachycování varovných signálů,
- zajištění možnosti bezpečně oznámit projevy šikany nebo jiné nevhodné chování,
- poskytování informací žákům a zákonným zástupcům o možnostech pomoci a postupech řešení,
- spolupráce školního poradenského pracoviště, třídních učitelů, vedení školy a dalších pedagogických pracovníků,
- pravidelného vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence a řešení šikany.

Škola věnuje zvýšenou pozornost třídám a situacím, ve kterých mohou vznikat rizikové vztahy. Průběžně sleduje klima tříd, podporuje začleňování všech žáků do kolektivu a vede žáky k toleranci, respektu k odlišnostem a odpovědnosti za vlastní chování.
Součástí prevence je rovněž oblast bezpečného používání informačních a komunikačních technologií. Žáci jsou vedeni k zodpovědnému chování v online prostředí a jsou seznamováni s riziky kyberšikany a možnostmi jejího řešení.
Škola podporuje úzkou spolupráci s rodiči a v případě potřeby využívá součinnost odborných pracovišť, zejména pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, Policie ČR a dalších odborných institucí.
Celý postup pro řešení šikany a kyberšikany ve škole je obsažen v **Krizovém plánu školy – část Šikana/Kyberšikana a kybernetická agrese**.

☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz 🌍 www.21zsplzen.cz

7. Role jednotlivých pracovníků školy

Ředitel školy (ŘŠ)

- nese celkovou odpovědnost za řešení krizové situace,
- rozhoduje o dalším postupu školy a svolání výchovné nebo krizové komise,
- zajišťuje spolupráci s externími institucemi (OSPOD, Policie ČR, poradenská zařízení),
- schvaluje přijatá opatření a dohlíží na jejich realizaci.

Zástupci ředitele školy (ZŘ)

- podílejí se na řízení krizové situace dle pověření ředitele školy,
- zajišťují organizační opatření (zajištění dohledu, úprava provozu školy),
- zajišťují spolupráci s externími institucemi (OSPOD, Policie ČR, poradenská zařízení, aj.),
- zastupují ředitele školy v případě jeho nepřítomnosti.

Školní metodik prevence (ŠMP)

- monitoruje varovné signály rizikového chování,
- komunikuje s třídními učiteli, školním psychologem, speciálním pedagogem a vedením školy,
- podílí se na dokumentaci krizové situace,
- spolupracuje s externími organizacemi v oblasti primární prevence,
- zajišťuje preventivní a intervenční opatření po odeznění krizové situace.

Školní psycholog (ŠP)

- poskytuje krizovou intervenci žákům i pedagogickým pracovníkům,
- realizuje individuální nebo skupinovou podporu žákům či třídním kolektivům,
- podílí se na diagnostice a vyhodnocení situace,
- spolupracuje s rodiči a externími odbornými pracovišti (zejména ŠPZ),
- navrhuje podpůrná opatření ke stabilizaci psychického klimatu školy.

Speciální pedagog (SP)

- podílí se na řešení krizových situací u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- navrhuje úpravy podpůrných opatření,
- spolupracuje s třídními učiteli, poradenskými zařízeními a vedením školy.

Třídní učitel (TU)

- hraje klíčovou roli při prvotní identifikaci problému,
- mapuje situaci ve třídním kolektivu,
- neprodleně informuje školního metodika prevence, školního psychologa a vedení školy,
- zajišťuje komunikaci se zákonnými zástupci žáků,
- podílí se na realizaci následných opatření ve třídě.

☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz www.21zsplzen.cz

Ostatní pedagogičtí pracovníci

- začleňují preventivní témata do výuky,
- sledují projevy rizikového chování,
- podílejí se na vytváření bezpečného prostředí školy.

8. Spolupráce se zákonnými zástupci

Prevence rizikového chování je založena na partnerské spolupráci školy a rodiny.
Škola:

- průběžně informuje rodiče o preventivních aktivitách skrze Školu online,
- sdílí informace o tématech primární prevence na školních webových stránkách,
- nabízí konzultace se členy školního poradenského pracoviště,
- zapojuje rodiče do řešení vzniklých problémů,
- poskytuje doporučení na navazující odbornou pomoc.

9. Spolupráce s externími organizacemi

- **OSPOD – Úřad městského obvodu Plzeň 2 - Slovany**
  Odbor sociální – Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
  Koterovská 1172/83, Plzeň
  Kurátor pro děti a mládež: Mgr. Karel Němeček, +420 378 036 274
- **Pedagogicko-psychologická poradna Plzeňského kraje**
  Částkova 78, Plzeň
  E-mail: poradnaplzen@pepor-plzen.cz
  Metodička primární prevence: Mgr. Eliška Kirchnerová, +420 733 745 841
- **Středisko výchovné péče Plzeň**
  Karlovarská 67, Plzeň
  Telefon: +420 777 722 329
  E-mail: svpplzen@dduplzen.cz
- **Policie České republiky**
- **Městská policie Plzeň**
- aj. organizace realizující preventivní programy.

☎+420 378028442 ✉ sekretariat@ zs21.plzen-edu.cz 🌍 www.21zsplzen.cz

10. Návaznost na Krizový plán školy

Tato strategie vymezuje preventivní působení školy v oblasti šikany a dalších projevů rizikového chování. V případě výskytu konkrétní krizové situace postupují zaměstnanci školy podle Krizového plánu školy, který stanovuje závazné postupy při řešení:

- šikany,
- kyberšikany,
- užívání návykových látek,
- sebepoškozování,
- agresivního chování,
- závažného porušování školního řádu,
- dalších krizových situací.

11. Evaluace strategie

Účinnost strategie je každoročně vyhodnocována v rámci evaluace Preventivního programu školy. Při vyhodnocování škola využívá zejména:

- informace od třídních učitelů,
- výstupy školního poradenského pracoviště,
- sociometrická šetření,
- záznamy o výskytu rizikového chování,
- podněty žáků, rodičů a pedagogů,
- výsledky dotazníkových šetření zaměřených na klima školy a pocit bezpečí.